

Boom

NEL VERHOEVEN

THEMATISCHE ANALYSE

Patronen
vinden bij
kwalitatief
onderzoek

Thematische Analyse

Voor mijn kleinkinderen

Thematische Analyse

Patronen vinden bij
kwalitatief onderzoek

Nel Verhoeven

Boom

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam
Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag

© Nel Verhoeven & Boom uitgevers Amsterdam, 2020

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veeleenvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 90 2442 755 0

ISBN 978 90 2442 792 5 (e-book)

NUR 916

www.boomhogeronderwijs.nl

Voorwoord

Vanaf het moment dat ik als onderzoeker werkzaam ben, zowel zelfstandig als aan universiteiten en hogescholen, ben ik getuige geweest van een grote verandering: voor het beantwoorden van vragen uit de samenleving verschoof de aandacht van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek naar praktijkonderzoek. Daarmee gepaard ging een verschuiving naar nieuwe vormen van onderzoek, die voornamelijk kwalitatief van aard waren, samen met de opkomst van lectoraten en de in 2001 wettelijk beschreven onderzoekstaak van het hbo.

Zelf ben ik midden jaren negentig als onderzoeker begonnen. In die tijd vond bijna al het onderzoek plaats aan de universiteit. Het was erop gericht om kennis te ontwikkelen. Onderzoek was voornamelijk kwantitatief en fundamenteel, waarbij de geldigheid van theorieën werd getest. De resultaten van de analyses werden gepubliceerd in internationale wetenschappelijke tijdschriften, en de nieuwe vragen die ze opriepen, werden met nieuw fundamenteel onderzoek beantwoord. De opgedane kennis werd echter lang niet altijd toegepast op praktijkproblemen, en kwam daardoor niet ten goede van de samenleving. Daarom kan ik de verschuiving richting praktijkonderzoek van de laatste decennia alleen maar toejuichen.

Deze verschuiving heeft grote gevolgen voor de manier waarop men naar onderzoek kijkt. Het wordt veel meer dan voorheen ingezet in alle sectoren in onze samenleving, en de bruikbaarheid en zichtbaarheid van de resultaten is enorm vergroot. Men neemt geen genoegen meer met alleen oppervlakkige cijfermatige informatie, maar wil ook meer weten over de context ervan. De totstandkoming van de Nationale Wetenschapsagenda is daar een goed voorbeeld van.

Ook de manier waarop over onderzoek geschreven wordt, verandert. Dat heb ik aan den lijve ondervonden, en het boek dat nu voor je ligt is daar een voorbeeld van: het is geschreven in een praktijkonderzoeksveld dat verandert van kwantitatief naar kwalitatief, op weg naar meer diepgang, naar een meervoudig perspectief, en naar toepassing en gebruik in de samenleving.

Als auteur werk je vaak alleen, maar een boek komt niet tot stand zonder de hulp en steun van anderen. Ten eerste wil ik Rika Verhoef bedanken. Zij las kritisch mee met alle teksten en voorzag ze van commentaar en advies. Ze was en is mijn *critical friend* op het gebied van praktijkonderzoek, in het bijzonder in het hoger onderwijs. Verder wil ik Esther den Hollander bedanken voor al het redactiewerk, en Marjolijn Voogel voor haar begeleiding als uitgever. Ook wil ik Marieke den Exter en Maja van Eijndthoven bedanken voor het beschikbaar stellen van materiaal dat als voorbeeld diende, en Eelke Warrink voor het nauwgezet nalopen van de tekst. Ten slotte gaat mijn onuitputtelijke dank naar Jan Willem, mijn steun en toeverlaat op de achtergrond.

Boeken schrijf je omdat je een boodschap hebt, omdat je de mensen iets wilt vertellen en ze wilt inspireren. In mijn geval schrijf ik boeken voor studenten en onderzoekers, en dat doe ik met een blik op de toekomst. Mijn kleinkinderen zullen straks ook studeren, nieuwsgierig leerstof tot zich nemen, onderzoeken opstarten en projecten plannen. Ik draag dit boek dan ook aan hen op.

Nel Verhoeven

Ovezande, januari 2020

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	9
1 De keuze voor kwalitatief onderzoek	13
1.1 Populariteit van kwalitatief onderzoek	13
1.2 Criteria voor kwalitatief onderzoek	15
1.3 De juiste vragen stellen	18
1.4 Begrippen bepalen: operationalisatie in kwalitatief onderzoek	21
1.5 Kwalitatief materiaal analyseren	23
1.6 De kwaliteit van kwalitatief onderzoek	24
1.7 Privacy en ethiek	27
1.8 Samenwerken in teams bij kwalitatief onderzoek	29
2 De keuze voor Thematische Analyse	33
2.1 Wat is Thematische Analyse?	33
2.2 Thematische Analyse: inductief of deductief?	36
2.3 Thematische Analyse: voor en door wie, waarom en wanneer?	37
2.4 Inspirerende voorbeelden	39
2.5 De stappen van Thematische Analyse	40
2.6 De functie van iteratie	42
2.7 Voorbereiding van kwalitatieve analyse	44
2.8 Transcriptie	46
3 Fase I: de ontdekkingsfase – verkennen en coderen	49
3.1 Het ontdekken van het materiaal	49
3.2 Fragmenteren	50
3.3 Coderen	54
3.4 Typologie van codes	55
3.5 Het proces van coderen	61
3.6 Memo's en notities bij kwalitatieve analyse	62
4 Fase II: de reductiefase – thematiseren en reviseren	65
4.1 Inleiding: fase II van het stappenplan	65
4.2 Thematiseren	66
4.3 Reviseren en verfijnen	70
4.4 Relaties tussen thema's	75
4.5 Thema's presenteren	77
4.6 Afronden van de specificatie en reductie	84

5	Fase III: de reflectiefase	87
5.1	Inleiding: fase III van het stappenplan	87
5.2	Vaststellen en structureren	88
5.3	Nogmaals iteratieve processen	92
5.4	Resultaten verklaren en beschrijven	93
5.5	Tools voor visualisatie en presentatie	98
6	Kwalitatief onderzoek in breder perspectief	103
6.1	Kennis benutten: valorisatie	103
6.2	Kennis delen: disseminatie	105
6.3	Nogmaals kwaliteitscriteria bij Thematische Analyse	107
6.4	Bruggen slaan	108
6.5	Tot slot	109
	Begrippenlijst	111
	Register	117
	Literatuur	121
	Over de auteur	125

Inleiding

In Nederland is een voortdurende vraag naar verdieping in onderzoek, die de laatste tijd alleen maar toeneemt. Mensen zijn geïnteresseerd in het verhaal achter de cijfers, maar vooral ook in de bruikbaarheid van resultaten en aanbevelingen. Dit betekent dat de methoden om materiaal te analyseren voortdurend in ontwikkeling zijn. Dat geldt met name voor kwalitatieve analysetechnieken. Waar de discussie in de statistiek zich richt tegen het klakkeloos inzetten van de p-waarde en voor het gebruik van effectgrootte, zijn kwalitatieve onderzoekers veeleer bezig met het ontwikkelen en verfijnen van methoden om de veelheid en verscheidenheid aan kwalitatief materiaal te analyseren. Daarover gaat deze handleiding.

Ben je student in het hoger onderwijs, of een onderzoekende professional? Heb je kwalitatieve gegevens verzameld en wil je die analyseren? Dan is deze handleiding voor jou bedoeld. Het stappenplan dat in dit boek besproken wordt, biedt een aantal heldere handvatten ter ondersteuning van je kwalitatieve analyse, waarbij jij als onderzoeker zelf kunt kiezen welke onderdelen van het stappenplan je gebruikt.

Praktijkvragen

Onderzoek bestaat steeds vaker uit het beantwoorden van *praktijkvragen* die in de samenleving leven. Bij dit type onderzoek draait het om de analyse van video- en geluidsopnames, websitecontent, interviewverslagen en observaties. Kwalitatief onderzoek dus, want de ervaringen van mensen en de weerslag van hun gedrag laten zich nu eenmaal niet gemakkelijk in cijfers samenvatten. Soms is een onderzoek alleen kwalitatief, maar er is een groeiende trend om onderzoeksvragen vanuit meerdere perspectieven te belichten en een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden in te zetten. Dat is een goede zaak, want zo komt er meer diepgang in onderzoeksresultaten, en door gecombineerde aanpakken te kiezen vergroot je de betrouwbaarheid en de bruikbaarheid van je conclusies en aanbevelingen.

Betrouwbaar kwalitatief analyseren

Kwantitatieve analyse heeft vaste regels en formules, maar bij kwalitatieve analyse ligt dat minder voor de hand. Er zijn wel enkele veelgebruikte methoden voor kwalitatieve analyse, maar die zijn niet zo eenvoudig als je zou denken. Bovendien zijn ze meestal gericht op theorie- en modelvorming, en daar ben je als (praktijk)onderzoeker niet altijd naar op zoek. Kwalitatief onderzoek vergt veel geduld, overleg, lezen en herlezen, en vooral een uitstekende interpretatie van de gegevens. Het is een complexe en tijdrovende klus. Om kwalitatieve ana-

lyse te kunnen doen heb je dus een goede methode nodig. Zo'n methode voldoet aan een aantal voorwaarden en is:

- bruikbaar;
- inzetbaar voor complete onderzoeksteams;
- overzichtelijk;
- iteratief;
- stapsgewijs;
- controleerbaar.

Met deze vragen in mijn hoofd ben ik op zoek gegaan naar een handzaam, systematisch analyse-instrument voor kwalitatieve data. In deze handleiding presenteer ik de uitkomsten van mijn zoektocht: Thematische Analyse. Dit is een analyse-instrument waarbij je (telkens) in zes stappen door je verzamelde materiaal gaat en zo thema's ontdekt, verbanden legt en uiteindelijk een antwoord op je onderzoeksvragen kunt geven.

Leeswijzer

Deze handleiding heeft een meer praktisch en een meer theoretisch deel. Het praktische deel van de methode vormt het hart van het boek: in de hoofdstukken 3, 4 en 5 worden de zes stappen gepresenteerd waarmee je de analyse uitvoert. De hoofdstukken 1 en 6 zijn meer theoretisch van aard. Ze bevatten achtergronden bij de methode, maar ook informatie over onderzoekskwaliteit, en discussies over de keuzes die je als onderzoeker kunt maken. In hoofdstuk 2 vind je informatie over zaken die aan de Thematische Analyse voorafgaan: de voorbereiding dus.

Hoofdstuk 1

In het eerste hoofdstuk komen de huidige ontwikkelingen op het gebied van kwalitatief praktijkonderzoek aan bod, en de vraag hoe je in je ontwerp rekening kunt houden met de analyse. In paragraaf 1.1 kun je onder andere lezen welke ontwikkelingen hebben geleid tot de populariteit van kwalitatief onderzoek, en in paragraaf 1.2 wordt behandeld welke criteria gelden bij de keuze voor een kwalitatief onderzoeksproject. In paragraaf 1.3 wordt kort besproken hoe je een probleem- en doelstelling kunt opstellen bij kwalitatieve ontwerpen, en in paragraaf 1.4 vind je informatie over de operationalisatie van begrippen. Paragraaf 1.5 gaat over de ontwikkelingen die hebben geleid tot de introductie van Thematische Analyse, en in paragraaf 1.6 lees je over de onderzoekskwaliteit bij kwalitatief onderzoek. In paragraaf 1.7 komen de regels rondom privacy en ethiek aan de orde, en in paragraaf 1.8 vind je informatie over het werken in teams.

Hoofdstuk 2

In hoofdstuk 2 maak je kennis met Thematische Analyse. In paragraaf 2.1 gaan we in op de achtergrond van Thematische Analyse, en op de vraag wat Thematische Analyse is en wat niet. Paragraaf 2.2 beantwoordt de vraag of dit analyse-instrument inductief, deductief of beide is, en in paragraaf 2.3 kun je lezen voor wie het instrument bedoeld is, wanneer je het inzet en waarom. In paragraaf 2.4 wordt een aantal inspirerende voorbeelden gepresenteerd, en in paragraaf 2.5 kom je meer te weten over de zes componenten (stappen) van het programma. In paragraaf 2.6 wordt het begrip 'iteratie' geïntroduceerd: herhaling van (delen van) de analyse. Ten slotte komt aan de orde welke software je voor je analyse kunt gebruiken en hoe je interviews verwerkt (2.7). In paragraaf 2.8 kun je lezen over hulpmiddelen bij het transcriberen van interviews.

Hoofdstuk 3 t/m 5

In hoofdstuk 3 t/m 5 leer je stap voor stap wat het stappenplan inhoudt, met behulp van praktische aanwijzingen en voorbeelden. In hoofdstuk 3 komt de eerste analysefase aan bod (3.1): het ontdekken van het materiaal. Je krijgt informatie over het fragmenteren (3.2) en het coderen (3.3) van gegevens, de typologie van de codes (3.4) en het proces van coderen (3.5). Ook wordt het gebruik van memo's en notities bij je analyse (3.6) geïntroduceerd. In hoofdstuk 4 wordt de tweede fase van de analyse besproken. Na de inleiding (4.1) komen het thematiseren (4.2) en het reviseren (4.3) aan de orde. In paragraaf 4.4 wordt ingegaan op manieren om relaties en verbanden tussen thema's te ontdekken, en in paragraaf 4.5 krijg je informatie over hoe je thema's kunt presenteren. In paragraaf 4.6 wordt het proces van iteratie nogmaals besproken; dat is belangrijk voor de grondigheid van je analyse. Ook leer je hoe je de reductiefase goed kunt afronden. In hoofdstuk 5 komt (na een inleiding in 5.1) de laatste fase van de analyse aan bod: het structureren van je resultaten (5.2) en de interpretatie ervan (5.4). Ook lees je welke rol iteratie in deze fase van de analyse speelt (5.3) en welke mogelijkheden er zijn voor het presenteren van de resultaten (5.5).

Hoofdstuk 6

Het laatste hoofdstuk blikt terug op het proces van de analyse en gaat in op de vraag hoe je de opgedane kennis kunt benutten (6.1) en delen (6.2). De kwaliteit van onderzoek komt nogmaals aan bod in paragraaf 6.3, en in paragraaf 6.4 wordt geprobeerd om een paar aloude tegenstellingen te overbruggen. Het boek eindigt met een aantal adviezen (6.5).

Tips voor het gebruiken van de informatie in het boek en op de website

Als je meer wilt weten over de achtergronden van Thematische Analyse, lees dan hoofdstuk 1, 2 en 6. Ben je geïnteresseerd in praktische tips en toepassingen, dan vind je de juiste informatie in de hoofdstukken 3 t/m 5. Het uitgebreide register helpt je snel de juiste pagina's bij de begrippen te vinden, en de begrippenlijst geeft een beknopt overzicht van alle begrippen uit de Thematische Analyse en hun definitie.

Op www.boomhogeronderwijs.nl, vind je op de productpagina bij dit boek aanvullende informatie: leestips en verwijzingen naar handige websites en een handzame inleiding in de kwalitatieve software ATLAS.ti. In het boek wordt regelmatig verwezen naar deze documenten. Je herkent de verwijzingen door het website-icoontje in de marge (zie hiernaast).

In het boek wordt ook een aantal definities gegeven. Die kun je herkennen aan het definitie-icoontje in de kantlijn. Voorbeelden worden aangeduid met het icoontje met de wijsvinger.

De fase van data-analyse is na het ontwerp en de dataverzameling de derde fase in het totale onderzoeksproces. Wil je meer weten over de andere fasen van onderzoek, zoals ontwerp, dataverzameling en evaluatie, dan kun je het handboek *Wat is onderzoek?* (Verhoeven, 2018) erbij pakken. Daar vind je een compleet overzicht van alle fasen van praktijkonderzoek.

De keuze voor kwalitatief onderzoek

1

In deze handleiding wordt een methode gepresenteerd voor kwalitatieve analyses. Deze analyses vormen het hoofdbestanddeel van de derde fase van je onderzoek. In de eerste fase, het onderzoeksontwerp, houd je echter al rekening met de ophanden zijnde analyse, en dat heeft natuurlijk ook zijn weerslag op de dataverzameling in de tweede fase van je onderzoek. Daarom is het van belang om twee zaken aan te stippen: de afbakening van het onderwerp en de operationalisatie. In dit hoofdstuk lees je hoe je dat het beste kunt doen. Allereerst volgt echter een schets van de ontwikkelingen die tot de huidige populariteit van kwalitatief onderzoek hebben geleid.

1.1 Populariteit van kwalitatief onderzoek

Lange tijd bleef kwalitatief onderzoek beperkt tot de antropologie en literatuurwetenschap, die mensen observeerden en teksten analyseerden. Kwantitatief onderzoek was in de meeste onderzoeksgebieden heer en meester, en wetenschappers behaalden pas echt succes als ze significante verschillen, effecten of samenhangen konden aantonen. Daar is nu gelukkig verandering in gekomen. Er zijn vier ontwikkelingen aan te wijzen die daaraan ten grondslag liggen, namelijk verdieping, complementariteit, vernieuwing van methoden en de opkomst van kwalitatief praktijkonderzoek.

1. *Verdieping: het verhaal vertellen*

We leven in een samenleving die snel verandert, die drijft op draagvlak en consensus. Die consensus kun je natuurlijk meten door een snelle enquête onder een grote groep mensen. Echter, waar cijfers de harde bewijzen laten zien, tonen kwalitatieve studies de achtergronden bij deze cijfers. Overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen kunnen zonder die *verdieping* hun werk niet goed doen. Je ziet dan ook een groeiende vraag naar duiding en diepgang in onderzoek. Naast de groeiende vraag naar grote databestanden met veel oppervlakkige gegevens (big data), willen beleidsmakers en organisaties weten wat de achtergrond van een probleem is, hoe de mensen achter de cijfers zich gedragen en hoe ze zich voelen. Ze willen de resultaten in een context kunnen plaatsen. Zo ging dat ook in de (fictieve) gemeente Archelen.

Voorbeeld 1.1
Onderzoek in de gemeente Archelen

De gemeente Archelen wil haar ouderenbeleid evalueren. Doel is om een beeld te krijgen van de manier waarop ouderen dit beleid in de praktijk ervaren. De gemeente vraagt een onderzoeksbureau om een voorstel uit te werken. Het bureau maakt een opzet voor een vragenlijst onder de oudere bewoners van de gemeente. Daarnaast stelt het bureau voor om cijfermateriaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) te gebruiken, om een aantal demografische ontwikkelingen in kaart te brengen. Het gemeentebestuur van Archelen gaat echter niet zomaar akkoord. Het wil niet alleen weten wat de stand van zaken is en welk rapportcijfer haar beleid krijgt, het wil juist ook weten hoe de eindgebruikers, de ouderen, het beleid in de praktijk ervaren, vanuit hun eigen situatie en achtergrond. Cijfers vertellen niet het hele verhaal. Het onderzoeksbureau stelt daarom zijn voorstel bij. Het hoofdelement in het onderzoeksontwerp wordt een aantal interviews die onder de ouderen worden afgenomen. Ook doen de onderzoekers observaties bij een aantal activiteiten voor ouderen. De thema's die uit de analyse van het interviewmateriaal komen, samen met de observaties en ondersteuning van enkele cijfers, geven een goed beeld van het ouderenbeleid in de gemeente Archelen en de manier waarop de ouderen in de gemeente dit beleid ervaren, en er komen aanbevelingen uit voort voor aanpassing van het beleid.

2. Complementariteit

Er is niet alleen een toenemende vraag naar meer diepgang en duiding van cijfers. Steeds vaker zetten onderzoekers zowel kwantitatieve als kwalitatieve methoden in om vragen uit of over de samenleving te beantwoorden. Daarbij gaat kwantitatief onderzoek meer over het *wat*, en kwalitatief onderzoek meer over het *hoe* en het *waarom*. Er is een groeiend besef dat de methoden elkaar aanvullen. Een combinatie van beide aanpakken zorgt voor een compleet beeld van een situatie of een probleem. Deze gecombineerde aanpak zie je steeds vaker en wordt *triangulatie* genoemd. Hierover meer in de volgende paragraaf.

3. Vernieuwing

De verschuiving naar het inzetten van meerdere methoden is deels het gevolg van de *innovatie* van de afgelopen jaren. Vroeger waren er standaardmethoden voor dataverzameling, zoals observatie, interview, enquête en experiment. Tegenwoordig worden veel vaker dan voorheen strategieën gebruikt die meerdere van deze methoden bevatten. Zo wordt er veel ontwerponderzoek, actieonderzoek en draagvlakonderzoek gedaan (Delphi-onderzoek; zie Verhoeven, 2018). De dataverzamelings- en analysemethoden die binnen deze strategieën worden ingezet zijn zowel kwalitatief

als kwantitatief van aard. Overigens blijft de probleem- en doelstelling het belangrijkste criterium voor de keuze van de gebruikte methode.

4. *Opkomst van praktijkonderzoek*

Ten slotte heeft *praktijkonderzoek* nu eindelijk de plek in onze samenleving gekregen die het verdient: het beantwoorden van vragen en het oplossen van problemen uit de samenleving en het direct toepasbaar maken van de antwoorden op die vragen en de geboden oplossingen. Daarmee gepaard gaat de vernieuwing van het hoger onderwijs. Praktijkonderzoek vraagt om ontwikkeling, om producten, om achtergronden en duiding, en is zowel kwalitatief als kwantitatief van aard.

1.2 Criteria voor kwalitatief onderzoek

Als student of (startende) professional word je geconfronteerd met veel praktijkvragen op je stageplaats of bij je werk- of opdrachtgever. Om deze te beantwoorden verzamel en analyseer je verschillende soorten gegevens, zoals tekst, interviews, video's, foto's, observaties en geluidsopnames. Kwalitatief praktijkonderzoek dus.

Kwalitatief onderzoek is *wezenlijk anders* dan kwantitatief onderzoek. Zo zijn er minder regels en voorschriften om je aan te houden, en dat maakt kwalitatief onderzoek abstracter en soms vaag. Het is de kunst om er als onderzoeker vaardigheid in te krijgen. Volgens Boeije en Bleijenbergh (2019) vergt het ook een bepaalde wijze van denken en deelnemers benaderen. Om je enig houvast te geven, vind je hieronder een lijst met een aantal criteria.

Omvang populatie en steekproef

Bij kwalitatief onderzoek selecteer je meestal geen grote groep respondenten, maar een klein aantal deelnemers. Deze deelnemers worden uitgebreid geobserveerd, of je gaat het gesprek met ze aan. Soms kies je voor een casestudy, bijvoorbeeld als je onderzoek doet bij één organisatie. Het kan ook zijn dat je teksten analyseert, die je eerst verzamelt via documenten uit de (online) bibliotheek, een archief of een eerdere studie.

Als je kwalitatief onderzoek doet, is je steekproef meestal selectief (dat wil zeggen niet-willekeurig). Je verzamelt immers geen gegevens met een grote steekproef, maar je observeert, interviewt en selecteert juist die documenten of personen waar volgens jou waardevolle informatie of achtergronden te vinden zijn in relatie tot de probleemstelling. Je selectie vindt dan bijvoorbeeld doelgericht plaats, of via een sneeuwbalprocedure.

Voorbeeld 1.2

Duurzame regionale ontwikkeling

Voor een onderzoek naar duurzame regionale ontwikkeling werd een groot aantal experts geïnterviewd. Uit mijn eigen netwerk kende ik al een aantal mogelijke kandidaten, maar door suggesties en verwijzingen vanuit de begeleidingscommissie kon ik een aantal extra interviews met experts afnemen. De keuze (en verantwoordelijkheid) om al dan niet met een expert te spreken lag echter bij mij als onderzoeker. Vanuit mijn onafhankelijkheid en vanuit mijn expertise bepaalde ik als onderzoeker met wie ik uiteindelijk om de tafel ging.

Triangulatie

In je ontwerp gebruik je allerlei onderzoeksmethoden om je probleemstelling te beantwoorden, zoals observatie, interviews en literatuurstudie. Je maakt een *getrianguleerd ontwerp*. Dit houdt in dat je de vragen voor je onderzoek op verschillende manieren en vanuit verschillende perspectieven bekijkt, met behulp van verschillende dataverzamelmethode.

Er zijn vele vormen van triangulatie mogelijk, zowel op het gebied van data-analyse als de hier besproken combinatie van methoden. Deze laatste wordt ook wel *methodetriangulatie* genoemd.

Het is ook mogelijk om bij triangulatie juist kwalitatieve en kwantitatieve methoden te combineren, zoals je in de vorige paragraaf kon lezen. Daarbij verzamel je zowel kwalitatieve gegevens, uit interviews, observaties en literatuuronderzoek, als kwantitatieve gegevens, zoals cijfermateriaal uit enquêtes, bestaande databestanden en experimentele gegevens.

Triangulatie biedt een groot voordeel, omdat deze verschillende invalshoeken samen de betrouwbaarheid van je onderzoek verbeteren.

Triangulatie

Met triangulatie wordt het te onderzoeken probleem van verschillende kanten bekeken en met behulp van verschillende dataverzamelmethode onderzocht. Als onderzoeker bied je zowel cijfers als diepgang (Verhoeven, 2018).

Gelaagdheid

Na ontwerp en dataverzameling worden de gegevens geanalyseerd. Kwalitatieve gegevens kunnen gewoon worden samengevat in een aantal kernbegrippen, en dat gebeurt meestal ook. Kwalitatieve gegevens zijn echter vaak *gelaagd*, en ze kunnen op meerdere wijzen geïnterpreteerd worden. Informatie kan vanuit meerdere perspectieven en meerdere actoren bekeken worden. Daarmee is ook de rol van de onderzoeker in kwalitatief onderzoek anders dan in kwantitatief onderzoek; die rol is veel meer open en vrij, met een sterke betrokkenheid, waardoor de onderzoeker meer invloed heeft op het onderzoek.

In *Thematische Analyse* presenteert Nel Verhoeven een systematische methode voor het analyseren van kwalitatieve onderzoeksgegevens uit bijvoorbeeld interviews, documenten en audio- en videomateriaal. Het stappenplan in deze handleiding helpt je om je onderzoeksmateriaal te duiden en het verhaal erachter te vertellen. In zes heldere stappen leer je hoe je kwalitatieve data samenvat in codes en thema's, op welke wijze je verbanden aanbrengt, en hoe je deze thema's en de structuur ervan interpreteert.

Thematische Analyse is bedoeld voor studenten in het hoger onderwijs en voor onderzoekende professionals die kwalitatieve gegevens verwerken.

Nel Verhoeven is onafhankelijk senior onderzoeksconsultant. Ze adviseert en begeleidt bij (praktijk)onderzoek. Ook geeft ze lezingen, workshops en cursussen. Ze is auteur van meerdere succesvolle lesmethoden op het gebied van methodologie, zoals *Wat is onderzoek?* en *Statistiek in stappen*.

9 789024 427550

www.boomhogeronderwijs.nl